

Εγκλίσεις - Τροπικότητα

ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ	ΔΗΛΩΝΟΥΝ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
ΟΡΙΣΤΙΚΗ	1. το πραγματικό, το βέβαιο 2. δυνατότητα 3. πιθανότητα 4. ευχή (παρελθον) 5. παράκληση	1. Η υπουργός πήρε νέα μέτρα. 2. Θα είχε πετύχει τους στόχους του. 3. Μάλλον θα έχει φύγει. 4. Μακάρι να είχα τη δύναμη! 5. Κρατάς λίγο τη τσάντα μου;
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	1. πιθανότητα 2. δυνατότητα 3. προτροπή ή αποτροπή 4. παραχώρηση 5. ευχή 6. επιθυμητό 7. απορία 8. προσταγή ή απαγόρευση 9. παράκληση	1. Ίσως να επιβληθούν νέα μέτρα. 2. Τότε να δεις τι μπορώ να κάνω 3. Ας μείνουμε σπίτι. 4. Ας πάει μόνος του, τον αφήνω. 5. Να ζήσετε! 6. Ας γράψω καλά αύριο και κερνάω καφέ. 7. Να έρθω μαζί σας; 8. Να μην φας άλλο γλυκό! 9. Ας αγοράσουμε κάτι, σε παρακαλώ.
ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	1. προσταγή 2. προτροπή 3. ευχή 4. παράκληση 5. απαγόρευση	1. Σταμάτα να μιλάς! 2. Ανοίξτε τα βιβλία σελ. 65! 3. Υγιαίνετε! 4. Πείτε μου και εμένα, σας παρακαλώ! 5. Μη βγείτε έξω αν δεν έρθω!

Τροπικότητα

A) Επιστημική τροπικότητα (βαθμός βεβαιότητας του πομπού)

Υπόθεση	Δυνατότητα	Πιθανότητα	Βεβαιότητα
1. αν, εάν, άμα ...	1. μπορώ να... 2. θα + οριστική	1. θα + οριστική 2. ίσως, μάλλον 3. ενδεχομένως	1. οριστική 2. ασφαλώς, σίγουρα 3. βέβαια

B) Δεοντική τροπικότητα (βαθμός αναγκαιότητας του πομπού)

Επιθυμία	Ευχή	Πρόθεση	Αναγκαιότητα Υποχρέωση
1. θέλω...	1. μάκαρι να... 2. εύχομαι να...	1. σκοπεύω να..., στοχεύω να..., λέω να...	1. πρέπει να... 2. προστακτική

- Με τις εγκλίσεις δηλώνεται πώς θέλουμε να παρουσιάσουμε κάθε φορά αυτό που σημαίνει το ρήμα. Οι εγκλίσεις του ρήματος διαφοροποιούνται είτε μορφολογικά είτε με τη χρήση μορίων πριν από τους ρηματικούς τύπους και είναι δύο ειδών: οι *προσωπικές* και οι *απρόσωπες*. Οι προσωπικές εγκλίσεις έχουν ξεχωριστούς μορφολογικούς τύπους για τα διάφορα πρόσωπα του ρήματος και είναι η *οριστική*, η *υποτακτική* και η *προστακτική*, π.χ. *Περπάτα γρήγορα* (προστ.). Οι απρόσωπες εγκλίσεις είναι αυτές που δε διαθέτουν ξεχωριστούς μορφολογικούς τύπους για τα διάφορα πρόσωπα του ρήματος και είναι το *απαρέμφατο* και η *μετοχή*, π.χ. *Διαβάζει ακούγοντας μουσική* (μετοχή).
- Τροπικότητες ονομάζονται οι διάφορες σημασιολογικές λειτουργίες που εκφράζονται με τη χρήση των εγκλίσεων και δείχνουν την υποκειμενική στάση του ομιλητή, π.χ. *Να κερδίσει το λαχείο και τότε ποιος τον πιάνει!* (υποθετική τροπικότητα). Οι τροπικότητες είναι δύο ειδών: η *επιστημική* και η *δεοντική*. *Επιστημική* τροπικότητα είναι αυτή που σχετίζεται με τον βαθμό της βεβαιότητας που εκφράζει ο ομιλητής γι' αυτό που λέει, π.χ. *Πρέπει να περάσατε πολύ καλά στο ταξίδι*. *Δεοντική* τροπικότητα είναι αυτή που σχετίζεται με τον βαθμό της αναγκαιότητας που εκφράζει ο ομιλητής για την πραγματοποίηση αυτού που λέει, π.χ. *Λέω να πάω σήμερα θέατρο*. Οι τροπικότητες εκφράζονται στη νέα ελληνική με ένα μεγάλο αριθμό γλωσσικών (π.χ. συνδυασμοί συνδέσμων, τροπικά ρήματα, εκφράσεις κτλ.) και εξωγλωσσικών (π.χ. ανασήκωμα ώμων, χειρονομίες κτλ.) στοιχείων. Εξετάζονται μαζί με τις εγκλίσεις, γιατί και οι εγκλίσεις –κυρίως οι προσωπικές– εκφράζουν τροπικότητες.

Επιστημική τροπικότητα

Η επιστημική τροπικότητα καλύπτει ένα φάσμα σημασιών σχετικών με τη βεβαιότητα του ομιλητή γι' αυτό που λέει, που στο ένα του άκρο βρίσκεται η υπόθεση και στο άλλο η ρητά δηλωμένη βεβαιότητα. Ορισμένες από αυτές τις σημασίες είναι οι εξής:

Υπόθεση

Εκφράζεται η υπόθεση του ομιλητή γι' αυτό που λέει. Εκφέρεται με το *να + υποτακτική*, τα *αν, εάν, άμα, έτσι και, ας + οριστική* πολλών χρόνων κ.ά., π.χ. *Να ξέρουν οι άνθρωποι τι χάνουν από τη ζωή στο χωριό, θα φύγουν από τις πόλεις. Ας είχε αυτοκίνητο και θα έβλεπες πού θα ήταν.*

Δυνατότητα

Εκφράζεται από τον ομιλητή αυτό που είναι δυνατό να γίνει. Εκφέρεται ως εξής: *μπορεί + υποτακτική, ίσως + υποτακτική, θα + οριστική* κ.ά., π.χ. *Φέτος, λόγω του καιρού, μπορεί να έχουμε μεγάλη παραγωγή λαδιού. Ίσως κάνει λιγότερο κρύο τον επόμενο μήνα.*

Πιθανότητα

Εκφράζεται από τον ομιλητή η πιθανότητα να γίνει αυτό που λέει. Από αυτήν την άποψη είναι πιο ισχυρή από τη δυνατότητα. Εκφέρεται με τα *πρέπει + υποτακτική, θα + οριστική* κ.ά., π.χ. *Ο θεός σου πρέπει να έχει πολλά χρήματα για να τα ξοδεύει τόσο εύκολα. Θα ήταν δύσκολα εκείνα τα χρόνια.*

Βεβαιότητα

Εκφράζεται από τον ομιλητή βεβαιότητα γι' αυτό που λέει. Εκφέρεται με απλή οριστική και συνοδεύεται συχνά από εκφράσεις (επιρρήματα κτλ.) που δηλώνουν βεβαιότητα, π.χ. *Ο Κολόμβος σίγουρα ανακάλυψε την Αμερική.*

Δεοντική τροπικότητα

Η δεοντική τροπικότητα καλύπτει ένα ευρύ φάσμα σημασιών σχετικών με την προσδοκία πραγματοποίησης αυτών που λέει ο ομιλητής, που στο ένα άκρο του βρίσκεται η απλή επιθυμία και στο άλλο η υποχρέωση. Ορισμένες από αυτές τις σημασίες είναι οι εξής:

Επιθυμία

Εκφράζεται από τον ομιλητή η επιθυμία του υποκειμένου. Εκφέρεται συχνά με το ρήμα *θέλω* + υποτακτική, π.χ. Όλοι *θέλουν να έχουν καλή υγεία*.

Ευχή

Εκφράζεται από τον ομιλητή η επιθυμία του υποκειμένου ως ευχή. Είναι πιο ισχυρή από την τροπικότητα της επιθυμίας. Εκφέρεται με απλή υποτακτική (και εκφράσεις που δείχνουν πως πρόκειται για ευχή και όχι προσταγή) και με τα *ας, να, μακάρι, που* + υποτακτική, π.χ. *Ας πλύνει καμιά φορά το αυτοκίνητο. Να μπεις στην εκκλησία, έστω και για λίγο*.

Πρόθεση

Εκφράζεται από τον ομιλητή η πρόθεση του υποκειμένου να κάνει μια ενέργεια. Εκφέρεται με *ρήματα που δηλώνουν πρόθεση* (στοχεύω να, σκοπεύω να, προτίθεμαι να, λέω να κτλ.) + υποτακτική, π.χ. *Οι μαθητές της Γ' Λυκείου σκοπεύουν να πάνε φέτος εκδρομή στην Ιταλία*.

Υποχρέωση

Εκφράζεται από τον ομιλητή η ανάγκη, η υποχρέωση του υποκειμένου να κάνει μια ενέργεια. Εκφέρεται, εκτός της προστακτικής, με το απρόσωπο ρήμα «πρέπει» και με ανάλογες εκφράσεις (είναι ανάγκη, είναι υποχρεωμένος κτλ.) + υποτακτική, π.χ. *Φέτος ο Γιάννης πρέπει να πάρει το πτυχίο του*.

Εγκλίσεις είναι οι διαφορετικοί τύποι που παίρνει το ρήμα, ώστε να δηλωθεί η τροπικότητα, δηλαδή ποια είναι η στάση του ομιλητή και τι θέλει να δείξει για την πράξη στην οποία αναφέρεται.

Βεβαιότητα (αυξημένη)

Εκφραστικές και γλωσσικές επιλογές→	Η βεβαιότητα επιτυγχάνεται με: • λέξεις/ φράσεις που δηλώνουν βεβαιότητα (κατά κανόνα, σίγουρα, όλοι, πάντα, εύλογα επισημάνθηκε πως... κ.α.) • διαρθρωτικές λέξεις που δηλώνουν επιβεβαίωση (βέβαια, σίγουρα, φυσικά κ.α.) • Επιχειρηματολογία και κάποια τεκμήρια (στατιστικά, πορίσματα ερευνών, αυθεντίες, παραδείγματα) [επίκληση στη λογική] • Οριστική έγκλιση • Χρήση επιστημονικής ορολογίας • Αυτούσια παράθεση ορισμού • Επίκληση στην αυθεντία • Αιτιολογικοί σύνδεσμοι και τροπικές μετοχές
--	---

Μειωμένη Βεβαιότητα/ Αβεβαιότητα/ Πιθανότητα

Εκφραστικές και
γλωσσικές
επιλογές→

Η πιθανότητα/αβεβαιότητα επιτυγχάνεται με:

- λέξεις/ φράσεις που δηλώνουν πιθανότητα (είναι σχεδόν αδύνατο, εάν κάποιος, έστω ...)
- Αντωνυμίες - επίθετα (κάποιος, κανείς, μερικοί ...)
- Διαρθρωτικές λέξεις (πιθανώς, ίσως, ενδεχομένως, μάλλον ...)
- Ρήματα: να δηλώνουν υπόθεση/δυνατότητα/πιθανότητα (δες τροπικότητα)
- Μέλλοντας χρόνος

Προσοχή:

Για τον έλεγχο της βεβαιότητας δεν πρέπει να κρίνουμε αν ο λόγος είναι αντικειμενικός/πειστικός. Μας ενδιαφέρει να κρίνουμε αν ο ίδιος ο συγγραφέας είναι βέβαιος για την απόψεις του με βάση τη δική του υποκειμενική οπτική και όχι αν εμείς συμμεριζόμαστε την άποψή του. Επομένως, δεν μας ενδιαφέρει το ρηματικό πρόσωπο, διότι βέβαιος μπορεί να είναι ο πομπός και σε α' ενικό (υποκειμενικότητα) και σε γ' πρόσωπο (αντικειμενικότητα).

Δεν μπερδεύουμε τη **Βεβαιότητα** με την **Αντικειμενικότητα/Πειστικότητα**.